

YENİ ÇİLEK ÇEŞİTLERİ

Onur KONARLI (1)

GİRİŞ

Yalova merkezinde ilk çilek çeşit denemesi 1968 yılında sonuçlandırılmış ve Pocahontas, Gorella, Surprise Des Halles ile Souvenir de Ch. Mach. isiminde 4 çeşit seçilmiştir (2).

O tarihten bugüne kadar bu çeşitler Türkiye'nin birçok bölgelerinde yetiştiriciler tarafından üretime alınmış, eski çeşitlere göre daha verimli ve kaliteli olduğu görülmüştür. Genellikle güney bölgelerinde Pocahontas ve kısmen Surprise yetiştirici tarafından benimsenmiştir. Marmara bölgesi yetiştiricileri ise bilhassa Gorella ve Pocahontas'ı geniş nisbette yetiştirmeye başlamışlardır.

Dış memleketlerde yeni çilek çeşitleri çıkmakta ve yeni üretim teknikleri geliştirilmektedir. Bu yazı ile yetiştiricilere şimdiye kadar yapılan denemelerden alınan neticeler ile çilek yetiştiriciliğindeki yeni teknik gelişmeleri kısaca vermeye çalışacağız.

Materyel ve Metod :

Deneme 1. — 1968 senesinde Yalova Merkezinde evvelce seçilen 4 çeşitle birlikte 12 çeşit denemeye alınmıştır. Deneme tesadüf blokları deneme tertibinde olup tekerrür 4 ve parselde bitki sayısı 24 tür. Dikim mesafesi, sıra arası 30 ve sıra üzeri 35 cm. dir. Deneme yeri kloropikrin ile siterlize edilmiş ve deneme 25 Ekim 1968 de tesis edilmiştir.

Deneme 2. — Yeni ithâl edilen Kaliforniya çeşitleri ile deneme 7 Kasım 1970 de kurulmuştur. Tesadüf blokları deneme tertibindeki denemede parselde bitki sayısı 50 ve tekerrür 4 dür. Deneme yeri Kloropikrin ile siterlize edilmiştir. Dikim mesafesi, sıra arası 30 ve sıra üzeri 35 cm. dir.

Deneme 3. — Kaliforniya çeşitleri ile benzer bir deneme Antalya Sebzeçilik İstasyonunda kurulmuştur. Metil Bromit ile siterlize edilen deneme yerindeki parseller beyaz plâstik ile örtülmüştür.

(1) Yalova - Meyvecilik Seksiyonu.

S O N U Ç L A R.

CETVEL 1. Yalova Merkezinde 1968 senesinde kurulan çilek çeşit denemesi :

Çeşitler	Birinci sene dekara verim (kg.)	İkinci sene dekara verim (kg.)
Albritton	163	1872
Florida 90	62	1158
Surecrop	116	1044
Tennessee Beauty	172	1392
Blakemore	105	630
Pocahontas	203	1230
Dixieland	168	780
Gorella	205	1236
Red star	283	696
Surprise Des Halles	106	1440
Souvenir de Ch. Mach.	198	834
Catskill	204	876

1968 senesinde kurulan denemede ilk sene verimleri çok düşük olmuştur. Bunun en mühim sebebi muhtemelen erken dikimdir. 24 Ekim'de bitkiler dinlenmeye girmeden dikilmesi verimsizliğe sebep olmuştur. (Cetvel 1).

İkinci seneki verimler arasında evvelce seçilen çeşitlerin üzerine çıkabilen sadece Albritton olmuştur. O sebeple Albritton'u dikim zamanları denemesine alarak ilk senenin verimini arttırıcı çalışmalara girmek gerekmektedir. Dikim zamanının ilk senenin verimine çok büyük etkisi olduğu bilinmektedir (3 - 4).

İkinci çeşit denemesi bu defa yeni ithâl edilen çeşitlerle yapılmıştır. Bu çeşitlerden Tioga, Aliso, Torrey, Kaliforniya, Cambridge Favourite 0422 İngiliz orijinlidir. (Cetvel 2).

Cetvel 2
Yalova Merkezinde Yürütülen Çilek Çeşit Denemesi
1971 Yılı Neticeleri

ÇEŞİTLER	Parseller toplamı verim (kg.) (200 bitki)	Dekara verim (kg.)	Bitki başına verim (kg.)	% de olarak meyve büyüklüğü			
				İri	orta	küçük	ıskarta
Cambridge Fa. 0422	36,058 (1)	1440	180	30	34	19	17
Aliso	30,315	1208	151	37	32	20	11
Tioga	26,687	1064	133	32	40	22	6
Gorella	23,712	944	118	40	26	16	18
Pocahontas	23,581	936	117	28	30	30	12
Surprise Des Halles	23,454	936	117	22	42	26	10
Torrey	15,409	616	77	34	33	19	14
Souvenir de Ch. Mach.	15,132	600	75	35	33	12	20

(1) F %: 1 seviyede istatistiki olarak önemli derecede farklı.
 Tukey testi D: 10,5

Cetvel 3
Antalya Sebzeçilik İstasyonunda Yapılan Çilek Çeşit Denemesi
1971 Yılı Sonuçları (1)

Çeşit Adı ve Dikim Tarihi	Hasat Ayları	Dekara Verim (kg.)		Aylara Göre % de Verim		Bitki Başına Verim (Gr.)		Mart-Nisan aylarında erkenci ve- rim. DK/Kg.	
		Alçak tünel	tarla	Alçak tünel	tarla	Alçak tünel	tarla	Alçak tünel	tarla
Pocahontas 24/10/1970	Mart	35	15	1	1	3,5	1,9		
	Nisan	555	465	21	33	55,5	58,1		
	Mayıs	1338	519	50	37	133,8	64,9		
	Haziran	756	411	28	29	75,6	51,4		
Toplam		2683	1410	100	100	268,3	176,2	590	480
Surprise Des Halles 24/10/1970	Mart	34	44	2	4	3,4	5,5		
	Nisan	412	458	24	41	41,2	57,2		
	Mayıs	769	329	44	30	76,9	41,1		
	Haziran	535	276	30	25	53,5	34,5		
Toplam		1750	1107	100	100	175,0	138,4	446	502
Shasta 27/11/1970	Mart	29	21	2	3	2,9	2,6		
	Nisan	362	162	23	20	36,2	20,2		
	Mayıs	568	324	36	39	56,8	40,5		
	Haziran	632	312	39	38	63,2	39,0		
Toplam		1591	819	100	100	159,1	102,4	391	183

Sequia 27/11/1970	Mart	54	21	3	2	5,4	2,6		
	Nisan	351	165	18	16	35,1	20,6		
	Mayıs	1240	682	64	64	124	85,2		
	Haziran	288	188	15	18	28,8	23,5		
Toplam		1933	1056	100	100	193,3	132	405	186
Tiago 27/11/1970	Mart	51	12	3	1	5,1	1,5		
	Nisan	502	266	25	23	50,2	33,2		
	Mayıs	1232	729	62	63	123,2	91,1		
	Haziran	216	149	11	13	21,6	18,6		
Toplam		2001	1157	100	100	200,1	144,6	503	278
Fresno 27/11/1970	Mart	77	24	3	2	7,7	3		
	Nisan	313	163	14	14	31,3	20,4		
	Mayıs	1295	694	58	58	129,5	86,7		
	Haziran	557	304	25	26	55,7	38		
Toplam		2242	1186	100	100	224,2	148,2	390	187
Aliso 27/11/1970	Mart	91	33	4	2	9,1	4,1		
	Nisan	552	403	22	27	55,2	50,4		
	Mayıs	1383	828	56	55	138,3	103,5		
	Haziran	433	241	17	16	43,3	30,1		
Toplam		2458	1506	100	100	245,8	188,2	643	436

(1) Bu deneme Antalya Sebzeçilik İstasyonunda Orhan Yalçın tarafından yürütülmüştür.

Çeşitlerin Pomolojik Özellikleri :

Torrey : Meyve orta irilikte, enine kesitte içi boş, meyve şekli uzun konik, renk parlak - kırmızı, sulu, az asitli, tadı iyi, içi açık kırmızı, meyvenin saptan kopması kolay, nebat çok kuvvetli.

Ortalama boy : 32 mm.

Ortalama en : 28 mm.

Sertlik : 120 gr.

Pocahontas: Meyve iri, renk kırmızı, güneş gören yerler koyu kırmızı, şekil silindirik - konik, tadı orta, asitli, orta sulu, enine kesitte içi dolu, iç rengi dış rengine yakın. Sapın ayrılması oldukça güç, nebat kuvvetli.

Ortalama boy : 34 mm. (1)

Ortalama en : 25 mm.

Sertlik : 175 gr. (2)

Gorella: Meyve çok iri, uzun konik, renk kırmızı, güneş gören yerler daha koyu kırmızı, enine kesitte içi dolu ve iç rengi dış rengi ile aynı. Tad orta, asitli, orta sulu. Sapın ayrılması oldukça güç, nebat kuvvetli.

Ortalama boy : 45 mm.

Ortalama en : 22 mm.

Sertlik : 190 gr.

Souvenir de Ch. Mach.: Meyve çok iri, şekil gayri muntazam, renk koyu kırmızı, içi yarı dolu, iç rengi dış renginden açık. Tad çok iyi, az asitli, kokulu. Sapın ayrılması güç. Nebat zayıf.

Ortalama boy : 40 mm.

Ortalama en : 34 mm.

Sertlik : 116 gr.

Aliso: Meyve çok iri, renk yeknesak parlak koyu kırmızı, şekil konik, enine kesitte içi boş, iç rengi dış renginden açık. Tadı orta, orta sulu, az asitli. Sapın ayrılması çok güç. Nebat çok kuvvetli.

Ortalama boy : 35 mm.

Ortalama en : 32 mm.

Sertlik : 164 gr.

Cambridge 0422: Meyve çok iri, renk açık kırmızı, güneş rören yerler parlak koyu kırmızı, az asitli, kokulu, sulu, tadı orta. Meyve şekli konik, enine kesitte içi boş, iç rengi dış rengine çok yakın. Sapın kopması kolay. Nebat kuvvetli.

Ortalama boy : 33 mm.

Ortalama en : 35 mm.

Sertlik : 194 gr.

Tioga: Meyve iri, şekil hafif köşeli konik, enine kesitte içi boş, iç rengi dış renginden açık. Tadı orta. Renk kırmızı, güneş gören yerler koyu kırmızı, orta sulu. Sapın ayrılması kolay. Nebat kuvvetli.

Ortalama boy : 30 mm.

Ortalama en : 34 mm.

Sertlik : 265 gr.

Surprise Des Halles: Meyve küçük, renk parlak koyu kırmızı, tad iyi, asitli, sulu, enine kesitte içi yarı dolu, iç rengi açık kırmızı. Sapın ayrılması kolay. Nebat zayıf.

Ortalama boy : 23 mm.

Ortalama en : 24 mm.

Sertlik : 85 gr.

(1) En boy ölçmelerinde 20 meyve kullanılmıştır.

(2) Sertlik ölçmelerinde Chatillon-Gauge-R 516-1000 tipi pressure testerin ana mili kullanılmıştır.

T A R T I Ş M A

Çilek yetiştiriciliğinde ilk hedef birinci yılın verimini arttırmaktır. İlk yılın verimine ise dikim zamanı geniş nisbette tesir etmektedir. Nitekim birinci ve ikinci denemelerde aynı çeşitler arasındaki büyük verim farkı bunu göstermektedir. Gerçi her iki denemedeki ilk senelerin verimleri ayrı senelerde alınmıştır, Fakat bu bariz verim farklılığı değişik seneden çok değişik dikim zamanından ileri gelmektedir (Cetvel 1 ve 2). İkinci deneme 7 Kasım'da kurulmuştur. Bu tarihte bitkiler muhtemelen dinlenmeye girmişlerdir. Fakat yine de ilk sene alınan verim tatminkâr değildir. Bu miktar asgari dekara 2 ton olacak şekilde arttırılmaktadır. Bu sebeple daya uygun bir dikim zamanı her çeşit için bulunmalıdır. Dikim zamanının bu kadar mühim ve etkili olması sebebi ile Merkezimiz ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Meyve Yetiştirme ve Islahı Kürsüsü ile müştereken Yalova, Sultanhisar, Antalya, Dalaman Devlet Üretim Çiftliği, Adana ve Antalya'da dikim zamanlarını ve çeşitleri içine alan bir seri deneme plânlanmıştır.

Yalova'da yürütülen ikinci çeşit denemesinde Cambridge 0422 en yüksek verimi vermiştir. Onun arkasından Aliso ve Tioga gelmektedir. 1971 baharının yağışlı gitmesi nedeni ile Botritis (Botrytis) enfeksiyonu fazla olmuştur. Yapılan tarla müşahedelerine göre Cambridge 0422, Gorella ve Souvenir botritise (Botrytis) hassas bulunmuştur. Tioga ise botritise mukavim olarak görülmüştür. Nitekim toplam mahsule nazaran çıkan yüzde iskarta nisbeti bu müşahedeyi doğrulamaktadır (Cetvel)2.

Antalya Sebzeçilik İstasyonunda yürütülen denemede de Kaliforniya çeşitleri ümitvar bulunmuştur. (Cetvel 3). Tünel ile açıktaki verim farkının şu hususlardan ileri geldiği denemeyi yürüten Orhan Yalçın'ın raporunda belirtilmektedir.

1) Tarla 2 defa doluya maruz kalmış ve tünel altında olmayan çiçekler zarar görmüştür.

2) Deneme sahasının kumlu oluşu sebebi ile rüzgâr açıkta bulunan çiçeklerde tahribat yapmıştır.

3) Dekara bitki sayısı da farklıdır. (Tünelde dekara 10 bin, açıkta 8 bin).

Bu duruma göre tünel müsbet gibi görünmektedir. Fakat bu hususu doğrulamak için bu sene kurulacak denemelerde aynı sonucu almak gerekecektir.

Tüneldeki yeni çeşitlerden Aliso en iyi neticeyi vermiştir. Esasen Aliso'nun tünele daha uygun olduğu bilinmektedir (3). Yine aynı denemelerde Pocahontas oldukça yüksek verim vermiştir. Verim yüksekliğine dikim zamanının etkisi olmuş olabilir. Pocahontas'ın dikim tarihi Kaliforniya çeşitlerinden evveldir (Cetvel 3).

Netice olarak: Surprise Des Halles meyve kalitesinin iyi olmamasından bilhassa ufak ve yola mukavim bulunmamasından dolayı artık üretilmemektedir. Güney bölgesi için Shasta ve Sequoia gerek verim ve gerekse meyve kalitesi yönünden denemelerden çıkarılmalıdır.

Marmara bölgesi için Surprise ile birlikte Souvenir'inde verimsizliği ve geç çeşit oluşu sebebi ile üretimi yapılmamalıdır.

Özet olarak ifade etmek gerekirse :

Güney bölgesi için: Pocahontas, Aliso, Tioga ve Cambridge 0422. Marmara bölgesi için: Pocahontas, Gorella, Tioga, Aliso, Cambridge 0422 ve Albritton denemeler için tavsiye edilebilir.

Kaliforniya çeşitleri ile Adana'da kurulan denemede çeşitlerin ağır kloroz arazi göstermesi nedeniyle deneme neticeleri burada yılmamıştır. Adana bölgesinde yapılan bu çalışmalarda kısmen Pocahontas ve Surprise Des Halles çeşidinde demir noksanlığı arazi (Kloroz) göstermiştir. Bu araz Kaliforniya çeşitlerinde oldukça ağırdır. Toprağın o bölgede kireçli oluşu ve çileğin, bilhassa Kaliforniya çeşitlerinin kirece hassas oluşu nedeniyle Kaliforniya çeşitlerinin Adana bölgesinde geniş üretimine gitmeden evvel demir noksanlığını gidermek için alınacak tedbirlerin maliyete etkisi hesap edilmelidir. Demir noksanlığında çilekte en müsbet neticeyi «Sequestrene Fe 138» vermekte olup, kilosu memleketimizde 75 liradır. Bir hasat periyodunda dönüme 6 kg. ma kadar kullanılması icap edebilmektedir. Bu işe ilâve bir masraftır. Fakat bu arada bu masrafı karşılayacak bir verim artışı da düşünülebilir.

Antalya ve Alanya bölgelerinde Kloroz Adana kadar mühim değildir. Yalova ve Bursa bölgelerinde yeni çeşitlerde (bilhassa Kaliforniya çeşitlerinde) bariz bir kloroz arazına rastlanmamıştır. İzmir ve civarında da kloroz arazi ağır değildir.

Antalya'da yapılan denemede mahsulün ortalama 1/3 ihraç mevsimine uygun erkencilikte (Mart - Mayıs 15) olmaktadır. (Cetvel 3). Bu ise ihraç şansının var olduğunu göstermektedir.

Çilekçilik çok el emeği ister. Yani maliyet masrafları yüksektir. O sebeple çilekçilikte uygun teknik kullanarak yüksek verim almak esastır. Çilek yetiştiricileri şu hususlara dikkat etmelidir :

- 1 — Çilek bitkisi bilhassa toprak altı mantarı hastalıklarına karşı çok hassastır. O bakımdan çilek yetiştirilmiş bir tarlaya tekrar çilek dikmek istenirse, tarla muhakkak sterilize edilmelidir. Eğer mümkün olmazsa münavebe uygulanmış 2 - 3 sene çilek, domates v.s. gibi bitkiler dikilmemiş tarlalar tercih edilmelidir.
- 2 — Çilek tarlası 2 seneden fazla tutulmamalı ikinci sene sonunda yenilenmelidir. Bu husus bilhassa sıcak bölgeler için daha mühimdir.
- 3 — Çilek dikildikten sökülünceye kadar daimi bir kol (fide) temizliği yapılmalıdır. Bu şekilde bitkinin meyve yerine fide için lüzumsuz gıda sarfı önlenmiş olur. Bu ise verimi çok etkiler.
- 4 — Çileğin turfanda olarak yetiştirildiği güney bölgelerinde plâstik ile kaplama (malçlama) tavsiye edilir. Erkenci olmayan bölgeler için plâstik şimdilik ekonomik görünmemektedir. Eğer plâstik kullanılırsa siyaha yakın koyu duman rengi plâstik tercih edilmelidir. Siyah plâstik kullanıldığında güneşin nüfuz etmesi önendiği için gerekli erkencilik sağlanamamaktadır. Koyu duman rengi plâstikte hem otların büyümesi önlenmekte, hemde güneş ışınlarının tesir etmesine mani olunmadığı için plâstik altındaki toprak daha sıcak olmaktadır.
- 5 — Çilekçilikte dönüme 20 kg. amonyum sülfat hesabı ile her ay gübreleme yapılmalıdır.

- 6 — Çilek günün serin saatlerinde toplanmalı ve muhakkak gölge yerde muhafaza edilmelidir. Ambalaj kabı olarak altı delik kaplar kullanılmalı ve bu kaplar yarım kiloyu geçmemelidir.
- 7 — Gerek hastalık (bilhassa virüs) şe gerekse kış dinlenme ihtiyacı yönünden yeni çileklik kurulurken tekniğine uygun fide üretimi yapılan yerlerden fide temin edilmelidir. Meyve üretimi yapılan tarlalardan alınan fidelerle çileklik kurulmamalıdır.

SUMMARY

Twelve certified virus - free commercial strawberry cultivars were imported from abroad. The first variety trial was Started on 24.10.1968 and the second trial started on 7.11.1971.

The results of two harvests were obtained from the first trial and one harvest from the second. Their statistical analysis showed that six varieties were outstanding: Pocahontas, Gorella, Cambridge Fa. 0422, Tioga, Aliso and Albritton.

LİTERATÜR KAYNAKLARI

- 1 — DARROW GEORGE M., the Strawberry, the new England Institute for Medical Research, 1966, U. S. A.
- 2 — KONARLI ONUR, Çilek Çeşit Denemesi, Yalova Bahçe Kùltürleri Araştırma ve Eğitim Merkezi Dergisi, cilt 1, sayı 3, sayfa: 26 - 32.
- 3 — WIENBERG DIETER, Some Short Instructions for the Growing of Strawberry Varieties of California origin, the Agronomic Experimental Station, Malaga, Spain, 1970.
- 4 — WIENBERG DIETER, 1 - 15 Kasım 1970 tarihlerinde Türkiye'deki Çilek Yetiştiriciliği Konusunda Rapor. Yalova Bahçe Kùltürleri Araştırma ve Eğitim Merkezi.